

A KATASZTRÓFA FOGALMA, FAJTÁI

A *katasztrófa* görög eredetű szó, fordulat, megsemmisülés, csapás, megrázó hirtelen esemény, az emberi élet, az anyagi javak, természeti értékek pusztulása.

A "**Katasztrófavédelmi törvény**" megfogalmazásában a katasztrófa:

olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket oly módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.

Eredetük vagy jellegük szerint a katasztrófák lehetnek:

Természeti katasztrófák:

A természeti katasztrófákkal szemben az ember kiszolgáltatott, kialakulását, bekövetkezését nem, vagy csak ritkán tudja megakadályozni, tehát az emberi tevékenységtől függetlenül, *a természet erőinek hatására* elemi csapásként fordulnak elő. Bekövetkezésük, kialakulásuk részben előre jelezhető, pl. árvíz, belvíz, másrészt nem, pl. földrengés, aszály, villámcsapás.

Civilizációs katasztrófák:

A civilizációs katasztrófák alapvető jellemzője, hogy *emberi tevékenységgel függenek össze*, amelyek helytelen emberi beavatkozás, mulasztás, szándékosság, vagy technikai hibák hatására következnek be, pl. üzemzavar, közúti baleset, veszélyes anyag kiszabadulása. Ebbe a kategóriába tartozik a társadalmi katasztrófák legnagyobbika, a háború is.

Helyük és kiterjedésük szerint:

Helyi katasztrófa:

Általában egy településen, üzemben, vállalatnál következik be, a következmények felszámolásához elegendőek a helyi erők és eszközök. A károk felszámolását a polgármester, az adott üzem vezetője irányítja.

Térségi katasztrófa:

Általában több településen következik be, vagy hatása több településre terjed ki. A következmények felszámolását a helyi erők összehangolt irányításával kezdik meg. Amennyiben a kár nagysága, a kárelhárítás a helyi erők lehetőségeit meghaladja, úgy megyei szintű beavatkozásra kerül sor, s a károk felszámolását, megyei szintről irányítják.

Országos szintű katasztrófa:

Általában több megyére kiterjedően következik be, illetve bekövetkezhet az ország nagyobb részén. A következmények felszámolásához a helyi erők meglétén túl központi

erőforrás szükséges. A mentési, kárfelszámolási munkák irányítása, összehangolása kormányzati szinten történik.

Nemzetközi (több országra kiterjedő) katasztrófa:

Egy országban, tengeren bekövetkezett katasztrófa, amely nagyságrendjénél fogva több országra, vagy tengeri térségre terjed ki, túlterjedve a bekövetkezés közvetlen környezetén. Így felszámolásához nagy erőkre, nemzetközi összefogásra van szükség. (Pl. Csernobil, tengeri olajszenyeződés.)

Az időparamétert figyelembe véve:

Gyors lefolyású:

Lehet természeti és civilizációs katasztrófa, melynek alapvető jellemzője a nevében szereplő "gyors" lefolyás, amely másodpercek, percek történését jelenti. Egyik pillanatról a másikra következnek be. Felkészülni rá, előre jelezni ritkán lehet. pl. robbanás, földrengés, közlekedési baleset.

Közepes lefolyású:

Lehet természeti és civilizációs katasztrófa, alkalmanként előre jelezhető, számítani lehet rá, fel lehet készülni. A bekövetkezésre meg lehet szervezni a védekezést, megelőzési rendszabályokat lehet bevezetni. A lakosságot tájékoztatni lehet a várható veszélyről, a bekövetkezés esetén a betartandó magatartási szabályokról, mivel az esemény bekövetkezése órák, napok múltán várható. Pl. mérgezés, árvíz.

Lassú lefolyású:

Lehet természeti, akár civilizációs katasztrófa is. Bekövetkezésére számítani lehet, pl. környezetszenyezés, atomerőművi baleset, másrészt az idő előre haladtával következik be, mint az aszály, árvíz, különféle zavargások stb. Részben fel lehet készülni az esemény bekövetkezésére, annak "kezelésére", másrészt a bekövetkezését követően erők, eszközök megfelelő átcsoportosításával meg lehet akadályozni az elterjedést, fel lehet készülni a következmények felszámolására. Ez a munka hónapokat, éveket vehet igénybe. Pl. környezetszenyezés, aszály.

Mi a teendő árvíz idején?

Árvíz: a folyó vízszintje hóolvadás, jégtorlódás vagy heves esőzések miatt megemelkedik, majd kilép a medréből és elárasztja a vidéket. Víz alá kerülhetnek lakot települések, ipari és más objektumok, termőföldek; sérülhetnek a víz-, gáz- villamos és hírközlő berendezések; fertőzés és járványveszély alakulhat ki.

Gátszakadás: A gát a víz útjába állított mesterséges létesítmény, amely nagy mennyiségű víz nyomásának van kitéve. Heves esőzés, hóolvadás vagy földrengés, esetleg állatok rongálása a gát összeomlását okozhatja, amely következtében hirtelen nagy mennyiségű víz zúdul a környezetre

NÉHÁNY GONDOLAT A LEGJELENTŐSEBB VESZÉLYRŐL, AZ ÁRVÍZRŐL

Árvírről akkor beszélünk, ha a folyó vízszintje megemelkedik, a folyó kilép a medréből és elönti a környező településeket.

Hazánk vízkészletét tekintve sajátos helyzetben van a szomszédos országokhoz viszonyítva:

- az éves teljes vízkészlet 96 %-a a szomszédos országokból érkezik;
- az ország határát 89 kisebb-nagyobb vízfolyás szeli át;
- az árvizek nagy része a hó olvadását követően az esőzések hatására következik be;
- hazánkban a folyók mentén 4220 km töltés, gát van kiépítve;
- árvízveszélyes helyei: Felső-és Közép- Tisza-vidék, a Sajó és a Bodrog völgye, a Körösök vidéke és alkalmanként a Duna;
- az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján hazánkban 2-3 évenként közepes, 5-6 évenként jelentős, 10-12 évenként rendkívüli árvizek kialakulásával lehet számolni.

A LEGFONTOSABB TUDNIVALÓK ÁRVÍZVESZÉLY IDEJÉN

Az alapvető magatartási szabályok árvízkor a következők:

- Kapcsolja be a rádiót, TV-t, figyeljen a külső tájékoztatásra, hangosbeszélőre, szirénára, informálja a szomszédokat is!
- Ne telefonáljon, csak segélykérési céllal!
- Ha elrendelték a kitelepítést, ne mondjon ellent, kövesse az utasításokat!
- Készítsen "túlélő"- csomagot!
- Zárja el és kapcsolja ki a gázt, villanyt, vizet, ha elhagyja a lakást, és zárja be az ajtókat, ablakokat is!
- A csomagot hátizsákban vagy válltászában vigye, kezei maradjanak szabadon!
- Öltözzön rétegesen, kényelmesen!
- Gondoljon a családtagok szükségleteire is!
- A megadott gyülekezőhelyet gyalog közelítse meg!
- Csoportosan közlekedjen, hogy segíthessenek egymáson!
- A gyülekezőhelyen várja meg a további utasításokat!
- Ne hallgasson rémhírekre, ne terjessze azokat!
- Bízson azokban, akik felkészültek a védelmére, és Önért is vállalják a veszélyt!
- **Alapszabály:** A megáradt víz kiszámíthatatlan, ne menjen bele, csak ha már semmi más lehetőség nincs.

A fenti magatartásszabályokból aszerint kell választania, hogy el tudja-e hagyni az épületet, amelyben tartózkodik, vagy sem.

A LAKOSSÁG VÉDELME

A lakosság védelme alapvetően két csoportba sorolható: **az egyéni védelem**, amikor az egyéni védőeszközök, és különféle technikai eszközök szolgálják az emberek védelmét, valamint a **csoportos védelem**. Ez utóbbinak alapvetően két fajtája van:

- a helyi védelem
- a távolsági védelem (kitelepítés, kimenekítés)

Egyéni védelem

Az egyéni védelem **szűrő**-, illetve **szigetelő** típusú légzésvédő-eszközökkel, bőrvédő eszközökkel, szükség-védőeszközökkel oldható meg.

Légzésvédő eszközök

A légzésvédő eszközök megakadályozzák, hogy a biológiailag káros aeroszolok és gázok a légutakon keresztül a szervezetbe juthassanak, egyben biztosítják az életfunkcióhoz szükséges tiszta és megfelelő oxigéntartalmú levegőt, valamint az arc és szemek védelmét.

A, Szűrő típusú légzésvédő eszköz

Gázálarc: a környezeti levegőből megszűri a szervezetet károsító anyagokat és a tiszta levegőt ún. légzéscsatlakozó közvetítésével juttatja el a használójához.

A szűrő típusú légzésvédő eszköz **alkalmazásának előnyei:**

- használata különös képzettséget nem igényel, gyorsan elsajátítható,
- viselőjét a másik típushoz képest kevésbé korlátozza a mozgásban,
- az előírt tárolásmód és karbantartás mellett 10 évig is megőrzi védőképességét,
- a viszonylagos olcsósága nagyobb készletek beszerzését teszi lehetővé.

E típus hátránya, hogy alkalmazási helyén a levegő oxigéntartalmának minimum 17%-nak kell lennie, a mérgező gázok koncentrációja pedig nem haladhat meg egy bizonyos nagyságot.

Az előzőekből következően vegyi baleset közvetlen bekövetkezési helyén, vagy feltételezett oxigénhiányos helyen (barlang, mélyen fekvő pince stb.) e légzésvédő típus nem alkalmazható.

A menekülő kámsza: elnevezéséből adódóan a veszélyes környezetből való biztonságos eltávolítás hatékony eszköze. Védi a szemet, arcot, fejet. Kialakításakor arra törekedtek, hogy univerzális méretezésével valamennyi arcformához jól illeszkedjen. A menekülő kámsza vegyszerálló alapanyagból készült, részei a gumi félálarc, kombinált szűrőbetét, kilégzőszelepek, fejtvédő kámsza. Miután egyszer-használatos védőeszköz, javítani, felújítani, újra felhasználni a használata után tilos.

A **biomaszk** a légutak és az arc együttes védelmét biztosító keretálarc. A külső álarctestben van egy belső álarc, amely meghatározza a belső levegőáramlást, megakadályozza a látómező bepárásodását, csökkenti a kilégzett szén-dioxid újbóli belégzését.

Csoportos védelem

Csoportos védelemről akkor beszélünk, amikor több személyt, akár egy egész települést kell megvédeni a veszélyeztető hatás következményeitől. Megvalósulhat a település elhagyása nélkül, ez a *helyi védelem*, valamint a település önként, vagy kötelező elhagyásával, ez a távolsági védelem.

Helyi védelem

Legtöbbször *elzárkózással* valósul meg. Ez azt jelenti, hogy a lakosság a veszélyeztető hatások elől az épületekbe zárkózik el, és nem hagyja el az épületeket, amíg a veszély el nem hárul. A nyílászárókat nedves törölközővel, pléddel tömíti. Erre például akkor van szükség, amikor egy ipari baleset során veszélyes vegyi anyagok kerülnek a levegőbe. Vannak olyan települések, ahol speciális védőképességgel bíró építmények, ún. óvóhelyek is vannak, amelyek a nagyon veszélyes, például a sugárzó anyagok ellen is megvédenek.

Az elzárkózás néhány alapszabálya:

- Az ablakok és az ajtó réseihez tegyél vizes plédet, vagy törölközőt.
- Figyeld a helyi rádió, televízió, hangosbemondó-kocsik közleményét.
- Lehetőleg ne használd hosszan a telefont.
- Mindig készíts vizet az edényekbe.
- Készíts elő néhány gyertyát, elemlámpát.
- Vedd számba az élelmiszereket, gyógyszereket, készülj fel a „túlélő-csomag” összeállítására, az esetleges kitelepítésre

A távolsági védelem (kitelepítés, kimenekítés)

A távolsági védelem gyűjtőfogalom, amely magába foglalja a kitelepítést, kimenekítést, valamint az ebből adódó elhelyezési, majd visszatelepítési feladatok végrehajtását.

A kitelepítés, kimenekítés (ideiglenes lakóhely-elhagyás) a lakosság védelmét, illetve veszteségeinek csökkentését, a veszélyeztetett területről történő *kivonását* szolgálja a már közvetlen veszélyt nem jelentő területre. Ezzel az emberéletekben, anyagi javakban várhatóan kisebb veszteség következik be.

- **Kitelepítés (ideiglenes lakóhelyelhagyás):** amikor a kitelepítettek - a helyzettől függően kötelezően, vagy önként - rövidebb, vagy hosszabb időre elhagyják lakóhelyüket, és biztonságosabb területen kerülnek elhelyezésre.
- **Kimenekítés:** olyan lakóhelyelhagyás, amikor nem áll rendelkezésre elegendő figyelmeztetési idő és a *már bekövetkezett katasztrófa veszélyeztető hatása alatt* szükséges elhagyni a veszélyes területet az emberek életének mentése érdekében.
- **Ideiglenes elhelyezés:** Az előzőekből következő olyan tevékenység, amely során a lakóhelyét elhagyni kényszerülő lakosság családoknál, közintézményekben átmenetileg elhelyezésre, befogadásra kerül.
- **Visszatelepítés:** A veszély megszűnését követően a lakosság lakóhelyére való visszatelepítése.

Kimenekítés kitelepítés esetén érvényesül az ún. befogadási kötelezettség. A kitelepítés, kimenekítés történhet:

- egy településen belül
- települések között, az országhatáron belül
- nemzetközi viszonylatban, az országhatáron túl

Általános magatartási szabályok kitelepítés elrendelése esetén:

- a lakosság a kitelepítéséről, kimenekítéséről szóló elrendelést követően bárhol értesül róla az első és legfontosabb számára, hogy ha lehetséges, hazatérjen a lakásába, családtagjait "összegyűjtse", mert a kitelepítésre, kimenekítésre a családnak együtt kell felkészülni,
- alapvető követelmény, hogy a kitelepítést irányító szerv utasításait be kell tartani, a gyülekezőhelyen pontosan meg kell jelenni,
- első feladat a veszélyhelyzeti ("túlélő") csomag összeállítása,
- a megadott kitelepítési útvonalat kell használni,
- a kitelepítés során érvényesül a család együtt tartásának elve,
- ha a veszélyhelyzet bekövetkeztekor a tanulók az iskolában tartózkodnak, és az osztályok tanulóiért a nevelő felel, ő viszi őket a kitelepítési gyülekező helyre, a befogadási helyen le kell adnia a névsorukat,
- mindenkinek el kell döntenie, hogy saját maga által meghatározott befogadási helyre megy pld. rokonokhoz, vagy a befogadásra kijelölt helyre,
- az egyedül maradó gyermekekre, idősekre és betegekre megkülönböztetett figyelmet kell szentelni, a mozgásképtelen betegeket a gyülekezőhelyen be kell jelenteni, a segítők megérkezéséig maradnia kell valakinek mellettük,

- ne veszélyeztesse senki az életét a család értékeinek védelmével, mert a hátra maradt ingatlanok, egyéb vagyontárgyak őrzését a rendőrség, polgárőrség, őrző-védő szervezetek végzik.

A lakásból való távozáskor:

- ki kell kapcsolni a villanyt az elektromos készülékeket, a világítást,
- el kell zárni a víz- és gázvezeték, berendezéseket,
- el kell oltani a kályhákban, tűzhelyekben az égő tüzeket,
- be kell zárni az ablakokat, ha van leeresztteni a redőnyöket,
- a lakásajtót kulcsra zárni,
- a mozgásképtelen beteg családtagokat a gyülekezési helyen be kell jelenteni, egy visszamaradó családtag felügyelete mellett meg kell várni, amíg az elszállításuk központilag megtörténik.

Mi legyen a „túlélő-csomag”-ban?

- személyi okmányok, értéktárgyak, készpénz, betétkönyv, bankkártya,
- két- három napi élelmiszer (konzerv, nem romlandó élelmiszer) egy liter ivóvíz, tea, üdítő (az élelmiszereket úgy célszerű összeválogatni, hogy a napi kalória érték a 3000-3600 kalória tápértéket elérje)
- az évszaknak megfelelő lábbeli, felsőruházat, fehérnemű,
- tisztálkodási eszközök,
- rendszeresen használt gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök
- egyéni védőeszköz (ha van) szükség szerint légzésvédő és bőrvédő eszközként használható ruházat,
- takaró (esetleg hálózsák, gumimatrac,)
- ha van, hordozható rádió.

A csomag kialakításánál feltétlenül számolni kell azzal, hogy központilag biztosított szállítóeszközön, esetleg gyalog történik a lakóhelyelhagyás. Fontos, hogy az összeállított csomag könnyen szállítható legyen, nem haladhatja meg a 20 kg-ot. A csomagon fel kell tüntetni a nevet, a címet, a gyermek ruházatára lehetőleg fel kell írni, vagy varrni a nevét, születési évét. Mellékelni kell az esetleges gyógyszerérzékenységről szóló iratot. Tartózkodni kell a mindennapi élethez nem szükséges tárgyak, eszközök, becsomagolásától, bár ha belefér a súlyba, a gyermek szeretett játékát tanácsos betenni.

A visszatelepítés tudnivalói

A veszély elmúltával a kitelepített lakosság visszatér a lakhelyére. A visszatérés lehetőségének a megállapítása a katasztrófavédelmi és a vízügyi szakemberek feladata. A visszatelepítés során feltétlenül tartsa be a következő szabályokat!

A visszatelepülés csak a katasztrófavédelmi szakemberek javaslata alapján történhet meg. Meg kell várni, amíg ők biztonságosnak ítélik meg a helyzetet.

Akiket szervezett formában telepítettek ki, azokat szervezett formában telepítik vissza is. Amennyiben önállóan tér vissza, feltétlenül jelentse be a befogadó településen a szándékát.

A településre csak akkor szabad visszatérni, ha megtörtént a fertőtlenítés.

Ha az orvosok javasolják, adassa be a védőoltást.

Ha a házán, lakásán repedéseket, töréseket lát, kérje a szakemberek véleményét lakása biztonságát illetően.

Ha romosodást talál, a romok eltakarítása nagy körültekintést igényel, mert a romok mozgatása újabb omlást idézhet elő. Sose kezdjen egyedül a munkához, kérje a szakemberek segítségét.

Az állati tetemeket, szemetet, amelyet a víz hordott az udvarára, kertjébe, ne ássa el. A szakemberek begyűjtik azokat.

A vizet, villanyt, gázt csak a vezetékek és a hálózat ellenőrzése után lehet bekapcsolni.

Az átázott elektromos készülékeket, a gázkazánt, konvektorokat üzembe helyezés előtt vizsgáltsa meg szakemberekkel.

A vezetékes víz használata a hatóságok engedélye alapján történhet csak meg.

A kút vize sokáig alkalmatlan még emberi, állati fogyasztásra, fertőtlenítés és az ellenőrzés után lehetséges csak.

Kérjük, hogy a saját érdekében a visszatelepítés során tartsa be a hatóságok által meghatározott szabályokat.